

AIDA ČIKIĆ

POSLANIK U PREDSTAVNIČKOM DOMU
PARLAMENTA FBiH

DENIS ZVIZDIĆ

PREDSJEDAVAJUĆI PREDSTAVNIČKOG
DOMA PARLAMENTA FBiH

Napomena:

1. **Komentari – plavo** iz Ureda
ombudsmana za zaštitu potrošača

2. **Komentari – crvrno** iz Udruženja
potrošača

U skladu sa poslovničkim članom 11. i 163. podnosim Predstavničkom domu Parlamenta FBiH

NACRT

ZAKON O ZAŠTITI JEMACA

I OPŠTE ODREDBE

Član 1.

Cilj ovog zakona je finansijska i pravna zaštita jemca (žiranta), potpunije definisanje pojma jemca, te njegova prava i obaveze u međusobnim odnosima prema glavnom dužniku s jedne i bankama, mikrokreditnim organizacijama i mikrokreditnim fondacijama (u daljem tekstu povjerilac) s druge strane.

ZNAČENJE POJEDINIH POJMOVA

Član 2.

Glavni dužnik je pravno ili fizičko lice koje je korisnik sredstava odobrenog kredita i koje je dužno da kreditna sredstva koristi u svrhe navedene u ugovoru o kreditu, zajedno sa priparajućom kamatom, a koji mu je uručen i čini sastavni dio jedinstvenog ugovora o kreditu.

Jemac je pravno ili fizičko lice koje je garant kreditnog posla i koje se obavezuje, isključivo u pisanoj formi, izvršiti namirenje povjeriocu, tek kada to nije moguće izvršiti iz pokretne i nepokretne imovine glavnog dužnika.

Osnov i svrha **jemstva** je lično pojačavanje obavezno-pravnog odnosa.

Po svojoj funkciji i prirodi, jemstvo je akcesoran (sporedan) ugovor, koji nema samostalno pravno postojanje, već je zavisno od postojanja i valjanosti osnovnog pravnog posla čijem osiguranju i koristi.

Ugovor o kreditu ima značenje utvrđeno u zakonu kojim se uređuju obligacioni odnosi.

Profesionalna pažnja je povećana pažnja i vještina koja se osnovano očekuje od povjerilaca u poslovanju s korisnicima njihovih usluga, u skladu s pravilima struke, dobrim poslovnim običajima i principom savjesnosti i poštenja.

Trajni nosač (trajni medijum) jeste sredstvo koje jemcu omogućava da sačuva podatke koji se odnose na njega, da tim podacima pristupi i da ih reprodukuje u neizmjenjenom obliku u periodu koji odgovara svrsi čuvanja.

II POSEBNE ODREDBE

PRAVILA UGOVARANJA

Član 3.

Comment [xxx1]: Ovaj član treba da definiše predmet uređenja zakona a ne njegov cilj.
Obrazloženje: Prvi član nabroja predmet uređenja zakona, a cilj zakona je obezbijediti njegovom primjenom zaštitu prava jemaca.

Comment [xxx2]: Ovim Zakonom definiše se „pojam jemca“; prava i obaveze jemca/a (žiranta/a), ...

Comment [xxx3]: Brisati!

Comment [xxx4]: Dodati: ... kao i međusobne obaveze žitanata u istom kreditnom aranžmanu.

Comment [xxx5]: Ovaj član reguliše značenje pojmova i treba obuhvatiti i objasniti sve pojmove koji se koriste u zakonu: ugovor o kreditu, kreditora i povjerica, nominalnu, efektivnu i referentnu kamatnu stopu, metode obračuna kamata. Koristiti u cijelom tekstu zakona iste pojmove.
Obrazloženje: Ugovor o kreditu je termin koji se koristi u Zakonu o obligacijama i Zakonu o zaštiti potrošača u BiH, pa termini „trajni nosač“ i „trajni medijum“ nije odgovarajući termin. Ostali nabrojani termini nisu obuhvaćeni u čl.2. Nacrta a koriste se u tekstu Nacrta i zato ih treba obuhvatiti.

Comment [xxx6]: ŽIRANT na prvom mjestu! **Definisanje i standardizacija pojmova!!!!**

Comment [xxx7]: U ovom članu, pod nazivom „Pravila ugovaranja“ treba propisati obavezu kreditora da prije zaključenja ugovora o kreditu mora upoznati jemca u pisanoj formi o svim elementima ugovora. Dodati novi član kojim će se propisati zaštita ličnih podataka jemca.
Obrazloženje: Kreditor je obavezan pružiti jemcu predugovornu informaciju o svim elementima ugovora, koji će biti sadržani u ugovoru koji potpisuje (čl.54. ZOZP).

Propisati obavezu kreditora o upotrebi i zaštiti ličnih podataka jemca u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka. Na ovaj način će se osigurati upotreba samo dozvoljenih ličnih podataka, u obimu i meri u skladu s tom svrhom, kao i njihovo čuvanje i rok upotrebe.

Jedinstveni ugovor o kreditu (u daljem tekstu: ugovor) sadrži sva međusobna prava i obaveze glavnog dužnika, jemca i povjerioca.

Comment [xxx8]: Pravila ugovaranja moraju biti detaljnije razrađena, jasna, precizna, nedvojbeno i prihvatljiva prosječno obrazovanom korisniku kredita/žirantu

Ugovor je sačinjen u pisanoj formi ili na drugom trajnom nosaču podataka.

UGOVOR O KREDITU

Član 4.

Ugovor o kreditu sadrži sljedeće obavezne elemente:

1. vrstu kredita;
2. period na koji se kredit odobrava;
3. ime i adresu ugovornih strana;
4. iznos kredita koji se odobrava i uslove povlačenja sredstava;
5. kod kredita indeksiranih u stranoj valuti -valuti u kojoj banka indeksira kredit- tip kursa valute koji se primjenjuje pri odobravanju i otplati kredita (zvanični srednji kurs),kao i datum obračuna;
6. visinu **nominalne kamatne stope** uz određenje da li je fiksna ili promjenjiva, a ako je promjenjiva – elemente na osnovu kojih se određuje (referentna kamatna stopa), njihovu visinu u vrijeme zaključenja ugovora, periode u kojima će se mijenjati, kao i fiksni element ako je ugovoren;
7. **efektivnu kamatnu stopu** i ukupan iznos koji glavni dužnik treba da plati, a izračunat je na dan zaključenja ugovora;
8. metod koji se primjenjuje kod obračuna kamate (konformni, proporcionalni i dr);
9. obavještenje o kamatnoj satopi koja se primjenjuje u slučaju kašnjenja u otplati kredita;
10. upozorenje o posljedicama u slučaju neizmirenja obaveza, uslove, postupak, odnosno raskid ugovora, u skladu sa zakonom kojim se uređuju obligacioni odnosi, kao i obavještenje o uslovima i načinu ustupanja potraživanja u slučaju neizmirenja ugovornih obaveza;
11. pravo jemca na odustanak od ugovora, uslove i način odustanka.

Comment [xxx9]: Uslove promjenjivosti i saglasnost na promjenjivost od strane i duznika i povjerioca, ali i ziranata

Comment [xxx10]: ... i otplate kamata

PRAVO NA ODUSTANAK

Član 5.

Jemac ima pravo da odustane od zaključenog ugovora u roku od četrnaest dana od dana zaključenja ugovora, bez navođenja razloga za odustanak.

Pri odustajanju od ugovora iz stava 1.ovog člana, a prije isteka roka iz tog stava, jemac je dužan da o svojoj namjeri obavijesti povjerioca, pri čemu se datum prijema tog obavještenja smatra datumom odustanka od ugovora. Ovo obavještenje dostavlja se u pisanoj formi ili na drugom trajnom nosaču podataka.

OSNOVNA NAČELA ZAŠTITE JEMCA

Član 6.

Osnovna načela zaštite jemca, u smislu ovog Zakona, jesu sljedeća:

Comment [xxx11]: U ovom članu naslov poglavlja „Pravo na odustanak“ bilo bi prikladnije i jasnije nazvati „period hlađenja“ .
Obrazloženje: Termin „ period hlađenja“ je period premišljanja koji je prekluzivnog karaktera i mogućnosti njegove upotrebe u roku od 14 dana nakon zaključenja ugovora, i bez obaveze navođenja razloga za odustanak.

1. pravo na blagovremeno i pošteno informisanje;
2. pravo na određenost ili odredivost ugovorne obaveze;
3. pravo na zaštitu od diskriminacije;
4. pravo na zaštitu prava i interesa jemca;
5. pravo na zaštitu jemca od prevarnog postupanja glavnog dužnika ili povjerioca.
6. Povjerilac, u vezi sa odredbama iz prethodnog člana, prije utuženja jemca, treba da iscrpi sva pravna sredstva u namirenju svojih potraživanja prema glavnom dužniku, u skladu sa ugovorom.

Član 7.

Administrativna zabrana, kao sredstvo naplate, može ići samo na teret glavnog dužnika.

Član 8.

Jemac neće vraćati kredit prije nego što to uradi sam glavni dužnik, u skladu sa odredbama ugovora.

Član 9.

Kao jemac može se obavezati samo lice sa potpunom poslovnom i mentalnom sposobnošću.

OBAVEZE POVJERIOCA PREMA JEMCU

Član 10.

Zaposleni koji su angažovani na poslovima prodaje finansijskih usluga i pružanju savjeta jemcima dužni su da posjeduju odgovarajuće kvalifikacije, znanje i iskustvo, profesionalne i lične kvalitete, da postupaju u skladu s dobrim običajima poslovanja i poslovne etike, da poštuju ličnost i integritet jemca, kao i da ga potpuno, tačno i nepristrasno informišu o svim pojedinostima u vezi sa kreditom glavnog dužnika.

Povjerioci treba da obezbijede uslove da njihovi uposlenici steknu navedene kvalifikacije, uz odgovarajuću obuku.

Član 11.

Prije zaključenja ugovora, povjerilac je dužan da međusobno informiše korisnika i jemca o njihovoj kreditnoj sposobnosti uvidom u Centralni kreditni registar pri Centralnoj banci BiH.

Poslije zaključenja ugovora povjerilac je dužan odmah uručiti po dva primjerka ugovora glavnom dužniku i jemcu.

Član 12.

Ugovor sadrži odredbe prema kojima je povjerilac obavezan i ovlašten da za neispunjenje ugovornih obaveza tereti glavnog dužnika, odnosno da svoja namirenja potražuje od glavnog dužnika.

Glavni dužnik se obavezuje i izdaje saglasnost da povjerilac može u slučaju neizvršenja obaveza po kreditnom ugovoru, tražiti naplatu iz njegove čitave pokretne i nepokretne imovine, uključujući i administrativnu zabranu na redovna lična primanja glavnog dužnika (Čl.164 ZIP-a).

Za odobravanje kreditnih iznosa od dvadeset hiljada km i više i periodom otplate kredita od pet godina i više ukida se kategorija jemca, a povjerilac se namiruje iz pokretne i nepokretne imovine glavnog dužnika, hipotekom, polisom osiguranja, zalogom, mjenicom dužnika ili na druge zakonom predviđene načine.

Član 13.

Comment [xxx12]: 1. Pravo na edukaciju o jemstvu u skladu sa odredbama ovog Zakona,

Comment [xxx13]: 2. Blagovremeno i pošteno informisanje

Comment [xxx14]: ugovorne

Comment [xxx15]: 5. Pravo jemca da bude saslušan i zastupan

Comment [xxx16]: Pravo na sigurnost jemca za slučaj da Banka/finansijska institucija nije poduzela sve propisane mjere provjere glavnog dužnika

Comment [xxx17]: ... namjernog ili namjeravanog ...

Comment [xxx18]: 8. Pravo na naknadu štete i kompenzaciju od glavnog dužnika ili povjerioca

Comment [xxx19]: ... prije nego se iscrpe svi raspoloživi instrumenti naplate od glavnog dužnika, zaključno sa plijenidbom i prodajom zaplijenjenih stvari glavnog dužnika ...

Comment [xxx20]: Brisati u cjelosti odredbu ovog člana.

Objašnjenje: Izbor jemca je uvijek bio ne samo interes glavnog dužnika već i kreditora u smislu dobrog garanta za vraćanje kredita, tj. zaposlene osobe sa stalnim i redovnim novčanim primanjima, po mogućnosti budetskog korisnika. Ova praksa, odabira zaposlenih jemaca, isključuje potrebu dokazivanje poslovne i mentalne sposobnost.

Što se tiče penzionera, poznato je da je PIO/MIO donio odluku o neprihvatanju administrativne zabrane za pensionere jemce, što znači da penzioneri nikome ne mogu bgiti jemci, jer su u prethodnom periodu bili dosta zloupotrebjeni kao jemci. Osim navedenog, dokazivanje poslovne i mentalne sposobnosti samo bi otežalo situaciju potrošačima koje je kreditor ionako maksimalno otežao i materijalno opteretio.

Comment [xxx21]: Kao i za glavnog dužnika, tako i za jemca, Banka mora provjeriti njegovu kreditnu sposobnost i zadženost!

Comment [xxx22]: ... starosne dobi ne manje od 18 i ne više od 65 godina

Comment [xxx23]: Ovaj član treba da propiše konkretne obaveze kreditora u pogledu potpunog, tačnog i blagovremenog informisanja jemca, pružiti mu predugovornu informaciju o svim elementima ugovora, i pružiti m...

Comment [xxx24]: „Kreditna sposobnost“ glavnog dužnika i jemca mora biti sastavni dio „kreditne dokumentacije“.

Comment [xxx25]: 3 godine, 36 mjeseci jer je svaki duži period neizvjestan za planiranje, što dovodi u rizik i povjerioca (Banku), a i sve jemce ili sudužnike

Od jemca se može zahtijevati ispunjenje obaveze tek nakon što je glavni dužnik ne ispuni u roku predviđenom u ugovoru, a povjerilac ne iscrpi sva sredstva prinudnog izvršenja protiv glavnog dužnika.

Ugovor precizira odredbu prema kojoj glavni dužnik ne može pokloniti, prodati ili prepisati na treće lice svoju imovinu u vrijeme trajanja ugovora.

U slučaju kršenja odredbe iz stava 2. ovog člana od strane glavnog dužnika, povjerilac ne može tražiti ispunjenje dospjele obaveze od jemca, sve dok ne traži od suda da se imovina glavnog dužnika vrati u prvobitno stanje.

Član 14.

Jemac treba od povjerioca obavezno dobiti na uvid kopiju kreditnog dosijea, kako bi se uvjerio na osnovu kojih činjenica je kredit odobren. Kreditni dosije jemac treba tražiti isključivo pismenim putem, zahtjevom u dva primjerka.

Član 15.

Sve odredbe ugovora moraju biti u skladu sa Odlukom o minimalnim standardima za dokumentovanje kreditnih aktivnosti banaka Agencije za bankarstvo FBiH, odredbama Zakona o bankama, Zakona o mikrokreditnim organizacijama, Zakona o obligacionim odnosima, i Krivičnog zakona FBiH.

Prije zaključenja ugovora, kreditni službenik mora sačiniti kreditni dosije, u kom će jasno i nedvosmisleno konstatovati, svojim potpisom potvrditi i pečatom povjerioca ovjeriti da su prihodi tražioca kredita dovoljni za otplatu istog.

Ugovor, zaključen između povjerioca s jedne, i glavnog dužnika i jemca s druge strane, mora biti punovažan.

Ugovor mora sadržavati materijalnu i krivičnu odgovornost.

Ugovor ne može da sadrži odredbe kojima se jemac odriče prava koja su mu garantovana ovim zakonom.

Povjerilac je dužan da u svojim poslovnim prostorijama, i to najkasnije petnaest dana prije zaključenja ugovora, obezbijedi da se jemac upozna sa svim činjenicama i uslovima koje su u vezi sa ugovorom, te da mu pruži odgovarajuća objašnjenja i instrukcije koje se odnose na primjenu ovih uslova, te da mu, na njegov zahtjev, u pisanoj formi ili na drugom trajnom nosaču podataka dostavi odgovore na njegove upite.

Ako glavni dužnik ne ispuni svoju obavezu na vrijeme, povjerilac je, u skladu sa ugovorom, dužan o tom obavijestiti jemca, inače će mu odgovarati za štetu koju bi jemac pretrpio zbog tog.

Član 16.

Ugovor o odobravanju kredita glavnom dužniku mora sadržavati sve odredbe iz članova ovog Zakona koji se odnose na ugovor.

Činu potpisivanja ugovora mora, pored glavnog dužnika, prisustvovati i jemac (jemci).

OSTVARIVANJE ZAŠTITE PRAVA I INTERESA JEMCA

Član 17.

Jemac ima pravo na prigovor u pisanoj formi povjeriocu ako smatra da se povjerilac ne pridržava odredbi ovog Zakona, opštih uslova poslovanja, dobre poslovne prakse i obaveza iz ugovora.

Ako nije zadovoljan odgovorom povjerioca iz stava 1. ovog člana ili ako povjerilac nije odgovorio u roku od trideset dana, jemac može u pisanoj formi obavijestiti Agenciju za bankarstvo FBiH o svom prigovoru.

Comment [xxx26]: osim u slučaju smrti glavnog dužnika, gdje se zaostavština rješava sudskim ostavinskim postupkom.

Comment [xxx27]: odnosno da se dug izmiri iz zaostavštine po ostavinskom postupku, ili da obaveze glavnog dužnika preuzmu zakoniti nasljednici u skladu sa nasljednim pravima.

Comment [xxx28]: KREDITNI DOSIJEI i glavnog dužnika i svih povjerilaca moraju biti sastavni dio KREDITNE DOKUMENTACIJE i uz potpisivanje Ugovora moraju ih imati svi potpisnici

Comment [xxx29]: U stavu 1. ovog člana, u nabravanju, na kraju teksta dodati Zakon o zaštiti potrošača u BiH. **Obrazloženje:** Zakon o zaštiti potrošača u BiH garantuje zaštitu potrošača u finansijskom sektoru kroz primjenu odredbi u poglavlju XI. "Potrošački krediti" i poglavlju XVI. „Nepravedne odredbe u potrošačkim ugovorima“.

Comment [xxx30]: ... koju propisuje Agencija za Bankarstvo

Comment [xxx31]: Zakona o izvršnom postupku

Comment [xxx32]: imovina i prihodi

Comment [xxx33]: Takođe, i kreditna sposobnost žiranta mora se provjeriti i biti sastavni dio kreditne dokumentacije, te da u slučaju otplate kredita od strane žiranta, visina rate ne smije prelaziti 1/3 redovnih primanja svakog žiranta pojedinačno i svih žiranta solidarno

Comment [xxx34]: U ovom članu regulisati pravo jemca na prigovor i u slučaju da kreditor krši odredbe ovog zakona u smislu redosljeda potraživanja u slučaju kašnjenja glavnog dužnika. **Obrazloženje:** Kršenje prava jemca je bilo izraženo od strane kreditora, pa je u ovom zakonu važno osigurati zaštitu u skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača.

Comment [xxx35]: Banku POVJERIOCA, odnosno Agenciju za bankarstvo

Agencija za bankarstvo FBiH, nakon dobijanja obavještenja iz prethodnog stava zakona, zatražiće od predmetnog povjerioca da se izjasni o navodima jemca iz tog obavještenja – u roku od osam dana od dana prijema ovog zahtjeva.

Ukoliko **Agencija za bankarstvo Federacije BiH**

Comment [xxx36]: Ukoliko Agencija za bankarstvo ne postupi u skladu sa stavom 3. ovog člana, Jemac može samoinicijativno otkazati jemstvo.

STAVLJANJE VAN ZAKONSKE SNAGE

Član 18.

Ukida se solidarno jemstvo kao oblik jemstva.

Ukidaju se cijepani ugovori kao dva ugovora: između povjerioca i glavnog dužnika s jedne i povjerioca i jemca s druge strane.

Ukida se bjanko mjenica za jemca.

OSLOBAĐANJE JEMCA ZBOG ODUGOVLAČENJA POVJERIOCA I PREVARNOG POSTUPANJA

Član 19.

Jemac se oslobađa odgovornosti ako **povjerilac**, na njegov poziv poslije dospelosti potraživanja, nije iscrpio sva pravna sredstva predviđena ugovorom radi namirenja svoga potraživanja od glavnog dužnika, u skladu sa odredbama ovog Zakona.

Comment [xxx37]: Banka ili MKO

Jemac se oslobađa odgovornosti ako nije dobio Ugovor od strane povjerioca odmah po potpisivanju istog.

Jemac se oslobađa odgovornosti ako se ustanovi da je kredit odobren kreditno nesposobnom klijentu, što je prouzrokovalo obmanu jemca.

Jemac se oslobađa odgovornosti ako nije prisustvovao činu potpisivanja ugovora o odobravanju kredita glavnom dužniku.

Jemac/i se oslobađa/ju ...

Jemac se oslobađa odgovornosti ako je kredit odobren na osnovu falsifikovane dokumentacije glavnog dužnika i (ili)jemca. U tom slučaju, jemac će podnijeti i krivičnu prijavu za krivično djelo „prevare“.

Comment [xxx38]: Ubaciti stav: Jemac/i se oslobađaju odgovornosti za preuzeto jemstvo u slučaju smrti glavnog dužnika do okončanja ostavinskog postupka za umrlog glavnog dužnika.

Jemac se oslobađa odgovornosti ako se utvrdi da se radi **o nepismenoj osobi**, odnosno ako ugovor ne sadrži jasan potpis jemca.

Comment [xxx39]: Diskriminirajuće!!!
! ... ako se dovede u sumnju vjerodostojnost potpisa jemca, odnosno ukoliko se posumnja na krivotvorenje potpisa o jemstvu.

Jemac se oslobađa odgovornosti ako je kredit dodijeljen protivno odredbama Odluke o minimalnim standardima za dokumentovanje kreditnih aktivnosti banaka Zakona o bankama i Zakona o mikrokreditnim organizacijama FBiH.

Svaki ugovor o jemstvu je ništavan ako je u suprotnosti sa Zakonom o obligacionim odnosima, a posebno u suprotnosti sa članovima u poglavlju MANE VOLJE (ZOO - POGLAVLJE V -MANE VOLJE).

Jemac se oslobađa odgovornosti ako povjerilac na jemčev pismeni poziv ne zahtijeva ispunjenje od glavnog dužnika u roku od mjesec dana od poziva.

ZASTARA

Član 20.

Zastarom obaveze glavnog dužnika zastarijeva i obaveza jemca.

Kad je rok za zastarijevanje obaveze glavnog dužnika duži od dvije godine, obaveza jemca zastarijeva nakon isteka dvije godine od dospelosti obaveze glavnog dužnika.

.....

OBRAZLOŽENJE

I USTAVNI OSNOV

Ustavni osnov za donošenje Zakona o zaštiti jemaca sadržan je u članu IV A.20.(I)d),prema kojima je Parlament FBiH,između ostalog,nadležan za donošenje zakona o vršenju funkcija federalne vlasti i propisa o finansijama.

III RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA

U poslijeratnom osipanju nacionalnog bogatstva i prodaji velikih preduzeća,rudnika,puteva itd,dešava se zadnjih godina zastrašujuća nelikvidnost entitetskih budžeta kao posljedica sistematskog uništavanja privrednog sektora i smanjenja baze obveznika, koji je najvećim dijelom predmet sumnjive tranzicije vlasništva,na čijim razvalinama se rađa nova ekonomska elita,uglavnom po nacionalnim šavovima.Posljedica nepromišljene prodaje nacionalnog bogatstva je perfidni i dugoročni proces ekonomskog porobljavanja bh građana i pretvaranja ovih prostora u koloniju.Pokazatelj tog stanja su dugovi stranih firmi prema državi i marifetluci vezani za skrivanje dobiti posredstvom transfernih cijena,pred kojima su institucije javnog sektora nemoćne.

U ekonomskom porobljavanju bh građana,"počasno mjesto" nesumnjivo je zauzela nepromišljena prodaja domaćih banaka i finansijskog sektora.Samo jedna od kolateralnih šteta tog čina je 200 000 prevarenih žiranata (jemaca).Druga je stravična nelikvidnost privrede kao posljedica zelenaških kamata.U prvom krugu odgovornih za takvo stanje su pojedinci koji su prodali naslijeđene banke.U drugom su oni koji su kasnije izdavali odobrenja i drugim inobankama da posluju na bh tržištu.Taj proces se odvijao u kontinuitetu,tako da danas na prostoru BiH postoji oko 30 inobanaka i skoro isti broj mikrokreditnih organizacija i fondacija.Nisu,međutim,ti pojedinci svojevremeno prodali samo aktivu tih banaka (upravne zgrade,plasmene,raspoloživa novčana sredstva itd),nego su istovremeno prodali i tržišni prostor, kao i građane - klijente istih,koji su postali žrtve raznih prevara - od kršenja domaćih zakona do korupcije regulatornih tijela i pojedinaca u njima.Zato se njihova odgovornost ne svodi samo na činjenicu da su prodali finansijsku autonomiju BiH,već se implicitno krije u još poraznijoj činjenici - što su preuzeli odgovornost i za sve rizike u budućnosti,kao što su : neefikasnost institucija zaduženih za kontrolu finansijskog sektora,stvaranje plodnog tla za rizike korupcije u tim institucijama itd.Kako objasniti poraznu činjenicu da više od 300 pojedinaca u vertikali vlasti na nivou entiteta nisu znali šta su inobanke radile,kao i to da žiranti raspolažu hiljadama primjera lančanih prevara inobanaka i MKO,a da o tome kontrolne institucije ne znaju ništa?!Objašnjenje je prosto : inobanke i MKO su novcem paralisale sve zakone koji su regulisali njihov rad.Posljedice su stravične-200 000 prevarenih i desetine umrlih žiranata širom BiH.Zbog zloupotreba podataka,falsifikovanja,nevalidnih dokumenata,pokrenuto je do danas bezbroj tužbi na nivou BiH.Sudskim putem oslobođeni su mnogi žiranti koji se terete na osnovu bjanko mjenice ili neke administrativne zabrane, kao i drugih dokumenata koji su se popunjavali prilikom zahtjeva za kredit,a žirant nema pri tom nikakav ugovor o jemstvu.Prevare u ovakvom obimu nigdje u svijetu dosad nisu zabilježene,jer se u mnogim slučajevima radi o organizovanoj pljački građana,u kojoj su zaposleni u bankama davali na desetine kredita licima koja nisu bila kreditno sposobna.Naravno,veliki je broj korektnih i poštenih korisnika kredita,ali i onih koji su se zaduživali kreditnim sredstvima kod banaka ili MKO,ali ne sa ciljem da ih savjesno i uredno vraćaju, već da olako dođu do novca, a da drugi za njih vraćaju kredite.Mnogi su falsifikovali podatke da bi došli do kreditnih sredstava,krivotvoreći čak i potpise žiranata,što je krivično djelo.Pored toga,pojavili su se

čak i poslodavci koji su se kreditno zaduživali, a teret tih zaduženja nosili i snosili njihovi radnici, otplaćujući njihove kredite. Ova pojava nikad dosad nije zabilježena u zemljama Evrope.

Zbog velikog broja prevarenih žiranta i opravdanih zahtjeva Udruženja za zaštitu žiranta da se njihova prava definišu i regulišu zakonskim putem (jer se, prema postojećoj legislativi, žiranti u zaštiti svojih prava mogu obraćati jedino sudovima u građanskim parnicama koje su veoma skupe i dugo traju), smatramo da je pred nama, poslanicima, časni zadatak, ali i zakonska obaveza, da se uhvatimo u koštac sa ovom problematikom i izradimo zakon koji će zaštititi prava ove populacije. Zakon vidimo kao prelazno rješenje, jer imamo saznanja da će uskoro Federalna agencija za bankarstvo uputiti bankama „podsticajno mišljenje“ da u drugi plan stave kreditiranje uz žirante. U saradnji sa predsjednikom i članovima ovog Udruženja za zaštitu žiranta došli smo do zapanjujućih saznanja o otplatama kredita od strane istih, koje su posljednjih godina poprimile alarmantne razmjere. Prema izvještajima MKO u FBiH zaključno sa 30. junom prošle godine, 9304 žiranta otplatila su 4,6 miliona km. Posljednje dvije godine problem otplate kredita od strane žiranta umjesto glavnog dužnika posebno je naglašen. Podaci Agencije za bankarstvo RS kažu da je prošle godine 1842 žiranta ukupno otplatilo 3.05 miliona km po 1507 kreditnih partija. Prema procjenama Udruženja za zaštitu žiranta BiH, 150 000 građana vraća tuđe kredite, dok vrijednost tih zaduženja u bankama i MKO niko ne može utvrditi. Kako bi zaštitilo građane od prevara, ovo udruženje pokrenulo je niz aktivnosti i inicijativa za izmjene i dopune pojedinih zakona koji u nekim svojim odredbama tretiraju ovu problematiku. Nakon toga, domaće vlasti započele su s nekim aktivnostima za zaštitu prevarenih žiranta, ali sve se to odvija dugo i sporo. Vijeće ministara BiH uputilo je preporuke Komisiji za finansije i budžet da identifikuje probleme i nađe rješenje koje će uputiti Palamentu BiH na usvajanje. S druge strane, i Narodna skupština RS u međuvremenu je donijela Zakon o izmjenama zakona o bankama i MKO, za koji se očekuje da će doprinijeti boljoj zaštiti instituta žiranta. Međutim, mi smatramo da je zakonski okvir koji tretira ovu problematiku veoma širok, uopšten i sadržan u nekoliko zakona, a uglavnom u Zakonu o obligacionim odnosima. Radi se o obimnom zakonu, koji je naslijeđen iz prethodne Jugoslavije, a taj osnovan na švicarskom Zakonu o obligacijama i njegove izmjene i dopune u smislu ove problematike smatramo veoma delikatnim u pravnom smislu.

Nesporna je činjenica da banke i mikrokreditne organizacije i fondacije nemaju pravni ekskluzivitet na imovinu jemaca. Jemci mogu odgovarati, i od njih biti naplaćeno sporno potraživanje, tek kada to nije moguće izvršiti iz imovine glavnog dužnika. Stoga zastupamo stav da je potrebno donijeti poseban zakon- lex specialis - koji bi se na jasan i nedvosmislen način pozabavio ovom problematikom i spriječio mnoge nezakonite radnje u odnosu pojericila, dužnika i žiranta, jer je ovaj problem u posljednje vrijeme poprimio zastrašujuće razmjere i opštenegativni društveni karakter. Cilj je da se ovim zakonom kvalitetnije zaštite prava na privatnu imovinu Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i odredbama Protokola 1 i 2 uz ovu Konvenciju.

IV OBRAZLOŽENJE PREDLOŽENIH PRAVNIH RJEŠENJA

U članu 1. uz pojam „jemac“ u zagradi je ponuđen i njegov sinonim „žirant“, koji je popularniji i frekventniji u svakodnevnom jeziku. Međutim, u pravnom smislu termin „jemac“ je akceptiran u domaćem zakonodavstvu, te kao takav ostaje i u ovom zakonu.

U članu 3. stav 1. uvodi se termin „jedinstveni ugovor“. To znači da jedan jedinstveni ugovor treba da sadrži sve odredbe u vezi sa obavezama glavnog dužnika s jedne, i jemca s druge strane. U tom ugovoru treba da stoji potpis glavnog dužnika i žiranta, kako bi se izbjegla praksa tzv. „cijepanog ugovora“, koji u suštini predstavlja dva ugovora: jedan između povjerioca i glavnog dužnika, a drugi između povjerioca i žiranta. U momentu potpisa ovih ugovora dužnik i žirant potpisuju svaki svoj ugovor, pri čemu žirant opravdano smatra da su to identični ugovori, ne shvatajući navedene šifre-KK i KM. Suština prevare se sastoji u tome da je klauzula o materijalnoj odgovornosti za neispunjenje ugovornih obaveza sadržana u ugovoru između banke i žiranta, dok je „odgovornost“ glavnog dužnika samo da obezbijedi jednog ili više žiranta. Na taj način glavni dužnik je dobijao novac, a žirant terećen svom pokretnom i nepokretnom imovinom u slučaju nevraćanja kredita od strane dužnika - prevaranta, što je pravni nonsens. Nakon potpisa ovih ugovora, banka je zadržavala sve primjerke uz objašnjenje da će potpisnici iste dobiti „nakon obrade predmeta“, a to se nije desilo.

Uvođenjem u zakonski okvir „jedinstvenog ugovora“ izbjeći će se mogućnost prevarnog postupanja povjerioca prema jemcu.

U članu 11. stav 2. uvodi se obaveza povjerioca da jedinствени ugovor uruči glavnom dužniku i jemcu odmah po zaključenju ugovora. Razlog tome je činjenica da povjerilac zadržava ugovore na vremenski period duži od godinu dana, tj. skriva ih od žiranta, što predstavlja sračunat i perfidan način prevare, jer je protok vremena od 12 mjeseci zakonski rok za poništenje istog, tako da nakon isteka tog roka žirant više ne može poništiti za njega štetan ugovor.

U članu 13. stav 2. neophodno je uvesti ovu zakonsku odredbu, jer često glavni dužnik, nakon dobijanja kreditnih sredstava, proda svoju pokretnu i nepokretnu imovinu, ili je prepíše na svoju djecu ili treća lica, a nerijetki su slučajevi da odseli iz naše zemlje u susjednu Srbiju, Hrvatsku, pa čak i prekooceanske zemlje. U tim slučajevima povjerilac tereti jemca za povrat kredita.

U članu 15. uvodi se obaveza povjerioca da sve odredbe ugovora moraju biti u skladu sa Odlukom o minimalnim standardima za dokumentovanje kreditnih aktivnosti banaka Agencije za bankarstvo FBiH. Te odredbe sadržane su u članovima 1.-9. ove odluke. Takođe, u Zakonu o obligacionim odnosima FBiH odredbe o postupanju prema žirantima sadržane su u članovima 1218., 1220., 1223., 1224., 1233., 1225., 1236. i 1237. Sve eventualne povrede navedenih zakonskih odredbi sadržane su u odredbama Krivičnog zakona FBiH.

Takođe, u trećem stavu istog člana termin „punovažan“ odnosi se na činjenicu da je sporno što mnogi ugovori o kreditu zaključeni između povjerioca i dužnika nisu punovažni, jer su produkt raznih manipulacija, počev od najvažnije: da glavni dužnik nije kreditno sposoban, prezadužen je ili pak nije u radnom odnosu u momentu potpisivanja ugovora, a povjerilac je to znao i bio dužan o tome informisati jemca.

U članu 7. ukida se administrativna zabrana za jemca, odnosno ova zabrana stavlja se isključivo na teret glavnom dužniku. Razlog za to je činjenica da građani uglavnom nisu pravno upućeni, a bankarski službenici, krijući se iza Zakona o izvršnom postupku, prevarno postupaju jer se pozivaju samo na članove 163. i 164. tog zakona, tj. na one članove koji njima odgovaraju, dok izbjegavaju one koji govore o samoj suštini tog zakona. Prema tome, povjerioci, krijući se iza ZIP-a, prejudiciraju odluku suda i negiraju obligacioni odnos prema žirantima, čime na perfidan način automatski pretvaraju žiranta u dužnika, što predstavlja zloupotrebu zakona. Na taj način, već u momentu potpisa administrativne zabrane (takođe potpisane na prevaran način u „cijepanom ugovoru“) povjerioci skrivaju dužnika i teret naplate apriori svaljuju na žiranta. Član 164. stav 1. ZIP-a kaže: ”

Dužnik može ovjerenom ispravom dati saglasnost da se radi naplate potraživanja povjerioca zaplijeni dio njegove plate i da se isplati izravno povjeriocu na način određen u toj ispravi.“ Prema tome, ovaj član govori o dužniku, a ne o žirantu. Žirant je, kao što smo konstatovali, na prevaran način postao potpisnik tog dokumenta, umjesto da je isti stavljen na potpis dužniku. Iz svih navedenih razloga predlažemo ovakvo zakonsko rješenje u članu 10.

U članu 18. zakona ukida se solidarno jemstvo, cijepani ugovori i bjanko mjenica. Umjesto solidarnog, na snazi će biti isključivo supsidijarno jemstvo (po principu reda naplate). „Solidarno jemstvo“, „cijepani ugovori“ i „bjanko mjenice“ kriju mogućnosti za prevarno postupanje, te ih stoga treba staviti van zakonske snage.

V KAZNE NE ODREDBE

Za kršenje odredaba ovog zakona primjenjivaće se kaznene odredbe iz Zakona o bankama i Zakona o mikrokreditnim organizacijama FBiH.

VI FINANSIJSKA SREDSTVA

Donošenje i provedba ovog zakona ne iziskuje dodatna finansijska sredstva iz Budžeta FBiH.

VII PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u Službenim novinama FBiH.